

СТВОРЕННЯ РЕПОЗИТАРІЮ НАУКОВИХ ПУБЛІКАЦІЙ ЯК КРОК ДО СТВОРЕННЯ ЄДИНОГО НАУКОВОГО ПРОСТОРУ В УКРАЇНІ

Влодек О.Б.
Маркевич Г.Й.
Останіна Н.В.
Брязкало В.В.
Череменко А.М.
Діденко І.А.

Державна установа
«Інститут громадського
здоров'я ім. О.М. Марзеєва
Національної академії
медичних наук України»,
м. Київ, Україна

- Принцип відкритої науки (Open Science) передбачає загальний доступ до наукових результатів, даних та методів досліджень, а також сприяє прозорості та співпраці у науковому процесі. Це, в свою чергу, передбачає відкритий доступ до публікацій, відкритий аналіз, відкриті матеріали та відкриту співпрацю. Створення електронного сховища наукових даних науково-дослідної установи та подальша його інтеграція до електронних архівів національного рівня є важливою складовою розбудови єдиного наукового простору в Україні.
- **МЕТА.** Висвітлення результатів створення пілотного проекту відкритого архіву наукових публікацій ДУ «Інститут громадського здоров'я ім. О.М. Марзеєва Національної академії медичних наук України».
- **МЕТОДИ.** Було використано методи комп'ютерного пошуку (пошук за ключовими словами, семантичний пошук) та комп'ютерного моделювання.
- **РЕЗУЛЬТАТИ.** Встановлено, що в Україні створено Національний репозитарій академічних текстів, який тісно співпрацює з такими відомими науковими закладами, як Київський національний університет імені Т. Шевченка, НТУ «Київський політехнічний інститут ім. Ігоря Сікорського», Національна академія педагогічних наук України, Національний медичний університет імені О.О. Богомольця. Для постійного інформування цільової аудиторії здійснюється публікація корисних матеріалів з різноманітних питань: від прийнятих урядом та центральними органами влади управлінських рішень (обговорення проектів документів, наукових заходів), до аналітичних матеріалів міжнародних організацій, кращих практик відкритої науки та управління даними досліджень, використання технологій ШІ, академічної доброчесності, популяризації наукових здобутків. Разом із тим, у Національному репозитарії академічних текстів не представлено таких учасників, як Національна академія медичних наук України та її відомчих науково-дослідних установ, зокрема Державної установи «Інститут громадського здоров'я ім. О.М. Марзеєва НАМНУ».
- **ВИСНОВКИ.** Доведено, що наявність наукових публікацій на офіційному веб-сайті науково-дослідної установи не є достатньою умовою для підвищення їх індексу цитування. Необхідне створення на рівні науково-дослідної установи відкритого архіву наукових публікацій її науковців, та його інтеграція до загальнодержавних розподілених електронних баз даних, в яких накопичуються, зберігаються і систематизуються академічні тексти, сприятиме як підвищення авторитету установи в наукових колах, так і розвитку освітньої, наукової, науково-технічної та інноваційної діяльності нашої держави в цілому.
- **КЛЮЧОВІ СЛОВА:** репозитарій, індекс цитування, єдиний науковий простір.

ESTABLISHING A REPOSITORY OF SCIENTIFIC PUBLICATIONS AS A STEP TOWARD CREATING A UNIFIED SCIENTIFIC SPACE IN UKRAINE

Vlodek O.B.
Markevych H.Yo.
Ostanina N.V.
Bryazkalo V.V.
Cheremenko A.M.
Didenko I.A.

State Institution
«Marzheiev Institute
for Public Health
of the National Academy
of Medical Sciences
of Ukraine»,
Kyiv, Ukraine

- The principle of Open Science provides for general access to scientific results, data and research methods, and also promotes transparency and collaboration in the scientific process. This, in turn, provides for open access to publications and data, open analysis, open materials, pre-registration and open collaboration. The creation of an electronic repository of scientific data of a research institution and its subsequent integration into national-level electronic archives is an important component of the development of a single scientific space in Ukraine.
- **PURPOSE:** to highlight the results of the creation of a pilot project of an open archive of scientific publications of the State Institution "O.M. Marzheiev Institute of Public Health of the National Academy of Medical Sciences of Ukraine."
- **METHODS:** computer search methods (keyword search, semantic search) and computer modeling were used.
- **RESULTS.** It was found that a National Repository of Academic Texts has been created in Ukraine, which closely cooperates with such well-known scientific institutions as the Taras Shevchenko National University of Kyiv, NTU «Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute», the National Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine, the O.O. Bogomolets National Medical University. In order to constantly inform the target audience, useful materials are published on various issues, from administrative decisions adopted by the government and central authorities, discussions of draft documents, scientific events, to analytical materials of international organizations, best practices of open science and research data management, the use of AI technologies, academic integrity, and the popularization of scientific achievements. At the same time, the National Repository of Academic Texts does not represent such participants as the National Academy of Medical Sciences of Ukraine and its departmental research institutions, in particular the State Institution «O.M. Marzheiev Institute of Public Health of the National Academy of Medical Sciences of Ukraine».

■ **CONCLUSIONS.** It has been proven that the presence of scientific publications on the official website of a research institution is not a sufficient condition for increasing their citation index. The necessary creation at the level of a research institution of an open archive of scientific publications of its scientists, and its integration into nationwide distributed electronic databases in which academic texts are accumulated, stored and systematized, will contribute both to increasing the authority of the institution in scientific circles and to the development of educational, scientific, scientific-technical and innovative activities of our state as a whole.

■ **KEYWORDS:** *repository, citation index, unified scientific space.*

ВСТУП

У 2016 році Європейська комісія презентувала оновлену версію бачення європейської політики в напрямку науки та інновацій. Сучасним підходом до реалізації всього циклу наукового дослідження є принцип відкритої науки, заснований на нових способах поширення знань з використанням цифрових технологій та нових засобах спільної роботи дослідників, високих стандартах прозорості й відкритості з використанням сучасних інформаційно-електронних комунікацій.

Електронні комунікації є невід'ємною частиною виробничої та соціальної інфраструктури України, основою для цифрової трансформації та розвитку в усіх сферах економіки, науки і суспільства, які призначені для задоволення потреб фізичних, юридичних осіб та держави в електронних комунікаційних послугах.

Згідно Національного плану щодо відкритої науки, затвердженого розпорядженням Кабінету Міністрів України від 8 жовтня 2022 року № 892-р, міністерствам поставлено наступні задачі:

- удосконалення законодавства відповідно до стандартів та норм Європейського Союзу, зокрема Директив ЄС 2019/1024 та 2018/790, у частині розміщення у відкритому доступі наукових результатів та науково-технічної інформації, отриманої під час здійснення фундаментальних та прикладних наукових досліджень, що фінансуються за рахунок бюджетних коштів, а також в частині узгодження наукової та науково-технічної термінології;
- розроблення та законодавче унормування механізмів реєстрації та обліку науково-дослідних, дослідно-конструкторських робіт і дисертацій за допомогою електронної системи з віддаленим доступом;
- надання закладам вищої освіти і науковим установам доступу до міжнародних електронних баз даних наукової інформації (баз даних патентної та кон'юнктурно-економічної інформації, бібліографічних, реферативних, повнотекстових баз даних наукової і науково-технічної інформації та наукової літератури);

- створення єдиної бази бібліотечних записів, української цифрової бібліотеки, автоматизація надання грантової підтримки, автоматизація ведення бази даних щодо інформації про доступні на ринку книги.

Мета. Висвітлення результатів створення пілотного проекту відкритого архіву наукових публікацій Державної установи «Інститут громадського здоров'я ім. О.М. Марзєєва Національної академії медичних наук України» та пошук оптимальної моделі інституційного репозитарію Державної установи «Інститут громадського здоров'я ім. О.М. Марзєєва Національної академії медичних наук України».

ОГЛЯД ІНФОРМАЦІЙНИХ ДЖЕРЕЛ

На сьогодні науково-інформаційний простір України організовано наступним чином.

В інтернеті за адресою <https://nrat.ukrintei.ua> віднайдено Національний репозитарій академічних текстів (НРАТ), який складається з центрального репозитарію, що підтримується розпорядником Національного репозитарію, і локальних репозитаріїв, що підтримуються інституційними учасниками.

Власником НРАТ є держава в особі Міністерства освіти і науки України, яке визначає розпорядника Національного репозитарію і затверджує регламент. Інституційні учасники, які вносять академічні тексти до НРАТ, несуть відповідальність за достовірність, точність, та повноту поданої інформації. У своїй діяльності НРАТ може відповідно до законодавства здійснювати інформаційну інтеграцію з іншими базами даних, зокрема ресурсами відкритих даних України та інших держав, базами центральних органів виконавчої влади.

Законодавчим підґрунтям для створення НРАТ є постанова Кабінету Міністрів України від 19.07.2017 року № 541 [1].

Регламент роботи Національного репозитарію академічних текстів затверджено наказом Міністерства освіти і науки України 04.07.2018 року № 707.

Призначення НРАТ — зробити максимально доступною для суспільства наукову інформацію України і світу, що сприятиме розвитку освітньої, наукової, науково-технічної та інновацій-

ної діяльності, шляхом поліпшення доступу до академічних текстів та сприяння академічній доброчесності.

В інтернеті за адресою <https://nauka.gov.ua/information/instytutsiini-repozytarii-ukrainskykh-universytetiv> віднайдено веб-ресурси електронних архівів деяких партнерів Державної установи «Інститут громадського здоров'я ім. О.М. Марзеева Національної академії ме-

дичних наук України» (ДУ «ІГЗ НАМНУ». Результати пошуку наведено у *табл. 1*.

Паралельно було проведено пошук електронних архівів Національної академії медичних наук України (НАМНУ) та її підвідомчих науково-дослідних установ. Пошук проводився на основі даних веб-ресурсу <https://amnu.gov.ua>.

Результати пошуку наведено у *табл. 2*.

Таблиця 1. Інформація про віднайдені електронні архіви партнерів ДУ «ІГЗ НАМНУ»

Назва установи	Тип електронного архіву	Зміст архіву	Встановлене програмне забезпечення	Адреса в інтернеті
Острозька академія	Цифровий архів	Електронні документи за тематикою Національного університету «Острозька академія»	EPrints 3.4	https://eprints.oa.edu.ua/
Сумський державний педагогічний університет імені А.С.Макаренка	Інституційний репозитарій	Інтелектуальні продукти наукового, освітнього та методичного призначення, створені університетськими спільнотами Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка	DSpace software	https://repository.sspu.edu.ua/home
Український державний університет імені М. Драгоманова	Цифровий репозитарій	<ul style="list-style-type: none"> • ENPUIR — політики. • Автореферати, анотації до дисертацій та дисертації. • Відео та аудіо матеріали. • Звітні матеріали досліджень. • Матеріали конференцій • Наукові часописи Університету. • Серіальні видання Університету. • Факультети, інститути, підрозділи. 	DSpace software	https://enpuir.npu.edu.ua/

Таблиця 2. Інформація про віднайдені електронні архіви наукових публікацій НАМНУ та її підвідомчих установ

Назва установи	Тип електронного архіву	Зміст архіву	Адреса в інтернеті
Національна академія медичних наук України	Розділ веб-порталу	З'їзди, конгреси, симпозиуми	https://amnu.gov.ua/category/zyizdy-kongresy-symposiumy/
ДУ «Інститут нейрохірургії ім. акад. А. П. Ромоданова»	Репозитарій	Дисертації співробітників Інституту. Статті, індексовані Web of Science	https://neuro.kiev.ua/uk/for-professionals-uk/repository/
ДУ «Інститут неврології, психіатрії та наркології ім. Волошина»	Публікації співробітників	Патенти, монографії, підручники, методичні рекомендації	https://inpn.org.ua/p/publications
ДУ «Інститут мікробіології та імунології ім. І.І. Мечникова»	Електронна бібліотека	Доступ з IP-адреси Інституту до Scopus, Web of Science, Bentham Science, Research4Life, бази даних військової медицини.	https://www.imiamn.org.ua/pages/library.htm
ДУ «Інститут ендокринології та обміну речовин ім. В.П. Комісаренка»	Репозитарій	Статті співробітників Інституту	http://iem.net.ua/for-specialists/publications/

Назва установи	Тип електронного архіву	Зміст архіву	Адреса в інтернеті
ДУ «Національний інститут серцево-судинної хірургії ім. М.М. Амосова»	Монографії	Монографії співробітників Інституту	https://amosovinstitute.org.ua/category/monografii/
ДУ «Національний науковий центр хірургії та трансплантології ім. О.О. Шалімова»	Інституційний репозитарій	Статті співробітників Центру	https://www.surgery.org.ua/Documents/list/284a6737-94b7-4659-9769-9acdd64d5746/1
ДУ «Національний науковий центр фтизіатрії, пульмонології та алергології ім. Ф.Г. Яновського»	Оригінальні статті	Статті співробітників Центру	http://www.ifp.kiev.ua/doc/original/original_ukr.htm
ДУ «Інститут урології ім. О.Ф. Возіанова»	Дисертації	Повні тексти дисертацій здобувачів	https://www.inurol.kiev.ua/diyalnist-instytutu/specjalizovana-vchenarada/dysertacziyi/
ДУ «Інститут травматології та ортопедії НАМН України»	Статті	Статті співробітників Інституту	https://ito.gov.ua/statti/
ДУ «Інститут громадського здоров'я ім. О.М. Марзеєва»	Книжки та монографії	Титульні сторінки та зміст друкованих видань співробітників Інституту	https://health.gov.ua/activity/publications/books/
	Збірки тез доповідей на конференціях	Повні тексти збірок доповідей	https://health.gov.ua/events/conferences/conference-proceedings/
	Збірка «Актуальні питання захисту довкілля та здоров'я населення України»	Результати наукових розробок 2014–2018 рр.	https://health.gov.ua/activity/publications/journals-and-proceedings/actual-problems-and-health-protection-of-the-population-of-ukraine/
	Патенти	Об'єкти промислової власності ДУ «ІГЗ НАМНУ»	https://health.gov.ua/activity/scientific-activity/patents/
	Публікаційна активність	Бібліографія публікацій співробітників Інституту	https://health.gov.ua/activity/scientific-activity/scientific-publications/

Тепер щодо формату даних електронних архівів. Нині в усьому світі чимало компаній і організацій розробляють системи електронних бібліотек. За даними реєстру репозиторіїв відкритого доступу ROAR (Registry of Open Access Repositories) існує більше 30 платформ для організації електронних бібліотек [2].

Як показує аналіз *табл. 1*, цифровий архів Острозької академії побудований на основі програмного забезпечення **EPrints 3.4**. Інституційний репозитарій Сумського державного педагогічного університету ім. А.С. Макаренка, а також цифровий репозитарій Українського

державного університету імені М. Драгоманова побудовані з використанням програмного забезпечення **DSpace**.

За даними реєстру OpenDoar станом на кінець 2012 року у світі найчастіше використовують систему **DSpace** — 919 (40.7%) репозитаріїв з 2253 зареєстрованих. Система **EPrints** є платформою для 321 репозитарію (14.2%); **OPUS** — 96 (4.3%); **Digital Commons** — 74 (3.3%) [3].

Такі системи як **DSpace** або **EPrints** є окремим типом цифрових бібліотек, що організовані на засадах самодепонування робіт (зокрема, ще не опублікованих), створених співробітни-

ками установи в єдиній точці доступу (порталі). Модерацію інституційних репозитаріїв найчастіше здійснюють бібліотечні підрозділи установи, що забезпечують технологічні процеси збору, класифікації, каталогізації, зберігання та надання доступу до цифрового контенту. Вони дозволяють дослідникам самостійно архівувати результати своїх досліджень і можуть покращити видимість та вплив досліджень, що проводяться в установі, спільне використання даних, управління знаннями, оцінку досліджень та відкритий доступ до наукових досліджень. Саме тому вони можуть бути інтегрованими до Національного репозитарію академічних текстів.

Що ж стосується віднайдених електронних архівів підвідомчих установ НАМНУ, то згідно даних *табл. 2*, не всі науково-дослідні установи НАМНУ мають свої електронні архіви наукових публікацій. А всі віднайдені електронні архіви є переважно окремими розділами відомчих веб-ресурсів. А це значить, що самодепонування робіт, створених співробітниками установи, відсутнє, а надані матеріали розміщуються адміністраторами відповідних веб-сайтів в ручному режимі.

На офіційному веб-ресурсі ДУ «ІГЗ НАМНУ» розміщено повні тексти збірок доповідей на конференціях, результати наукових розробок за період 2014–2018 рр., а також інформацію про об'єкти промислової власності ДУ «ІГЗ НАМНУ» та бібліографію публікацій співробітників Інституту.

Пошук необхідної бібліографічної інформації ускладнюється тим, що веб-ресурс <https://health.gov.ua> виконаний у вигляді веб-порталу із розгалуженою структурою, а інформація про наукові публікації міститься у різних розділах даного веб-ресурсу. Тому створення репозитарію наукових публікацій дозволить упорядкувати пошук наукових даних на основі публікацій співробітників ДУ «ІГЗ НАМНУ».

МЕТОДИ

У процесі дослідження було використано наступні методи:

- *метод комп'ютерного пошуку* (пошук за ключовими словами, семантичний пошук) при вивченні інформаційних джерел стосовно розміщення у відкритому доступі наукових результатів та науково-технічної інформації, отриманої під час здійснення фундаментальних та прикладних наукових досліджень, та відповідних нормативно-правових актів чинного законодавства України;

- *метод комп'ютерного моделювання* при створенні системи управління базою даних наукових публікацій співробітників ДУ «ІГЗ НАМНУ».

РЕЗУЛЬТАТИ

Пілотний проект репозитарію ДУ «ІГЗ НАМНУ» було виконано на базі програмної платформи **Lotus Domino**.

Програмну платформу Lotus Domino (далі — платформа) вибрано не випадково. На сьогодні в нашому Інституті на цій платформі працює система електронного документообігу (діловодство, договори, накази, розпорядження, реєстр обладнання, калькуляції робіт), створена за участі фахівців лабораторії контролю якості і безпеки продукції ДУ «ІГЗ НАМНУ», які у 1997 році брали участь у розробці та впровадженні в Управлінні справами МОЗ України мережевої системи контролю і обліку «контрольних» доручень, що надходять із центральних органів виконавчої влади [4].

Оскільки дана платформа є HTTP сервером, це дозволило організувати веб-хостинг фахових наукових журналів «Довкілля та здоров'я» <http://www.dovkil-zdorov.kiev.ua> та «Гігієна населених місць» <http://www.hygiene-journal.org.ua>.

До переваг цієї платформи можна віднести можливість обміну даними із більшістю інших систем, зокрема таких як Eprints, Dspace, Digital Commons тощо.

Система ключів, id-файлів та шифрування даних дозволяє забезпечити конфіденційність даних у розроблюваному додатку.

Lotus Domino є клієнт-серверною системою, яка працює на основі документарного підходу. Платформа може працювати з документами абсолютно різної структури (наприклад, файли даних та/або мультимедіа, різноманітні звіти, накази, розпорядження, відповідні записки тощо). А це ідеально підходить для збереження інформації про наукові публікації співробітників ДУ «ІГЗ НАМНУ».

У перспективі передбачається реєстрація офіційної інтернет-адреси репозитарію у межах домену **health.gov.ua**.

В репозитарії планується зібрати статті та публікації науковців ДУ «ІГЗ НАМНУ», а також ввести систему інститутської оцінки ефективності роботи наукових підрозділів.

З метою охоплення якнайбільшої кількості інформаційних джерел наукових публікацій, які мають відношення до ДУ «ІГЗ НАМНУ», в

розроблюваному проєкті електронного репозитарію буде передбачено можливість реєструвати наукові публікації як у вигляді файлів, так і за існуючими URL-адресами.

ВИСНОВКИ

Доведено, що наявність наукових публікацій на офіційному веб-сайті науково-дослідної установи не є достатньою умовою для підвищення їх індексу цитування. Як показав аналіз змісту веб-ресурсів науково-дослідних установ Національної академії медичних наук України, інформація про наукові публікації міститься переважно на відомчих веб-ресурсах. У той же час бібліографічна і реферативна база даних Scopus індексує рецензовані наукові журнали, матеріали конференцій, книжкові видання, журнали відкритого доступу. Тому створення на рівні науково-дослідної установи відкритого архіву наукових публікацій її науковців, та подальша його інтеграція до загальнодержавних розподілених електронних баз даних, в яких

ДЖЕРЕЛА ФІНАНСУВАННЯ

Дослідження виконано без зовнішнього фінансування. Автори не отримували грантів чи іншої фінансової підтримки від будь-яких установ чи компаній.

ІНФОРМАЦІЯ ПРО КОНФЛІКТ ІНТЕРЕСІВ

Автори заявляють про відсутність конфлікту інтересів.

ВИКОРИСТАННЯ ГЕНЕРАТИВНОГО ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ

При написанні статті генеративний штучний інтелект не використовувався.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ ТА ЇХ ВНЕСОК

ВЛОДЕК Олександр: концептуалізація, курація даних, методологія, формальний аналіз, написання — оригінальний проєкт. ORCID 0009-0009-5180-589X.

ОСТАНІНА Наталя: адміністрування проєкту. ORCID 0000-0002-6459-7219.

МАРКЕВИЧ Геннадій: курація даних, методологія. ORCID 0009-0003-4271-0940

БРЯЗКАЛО Вадим: концептуалізація, методологія, ресурси. ORCID 0000-0001-7916-1285.

ЧЕРЕМЕНКО Анатолій: програмне забезпечення. ORCID 0009-0002-2124-0276.

ДІДЕНКО Ірина: написання — перегляд та редагування.

накопичуються, зберігаються і систематизуються академічні тексти, сприятиме як підвищення авторитету установи в наукових колах, так і розвитку освітньої, наукової, науково-технічної та інноваційної діяльності нашої держави в цілому.

REFERENCES

1. Proclamation about NRAT. National Repository of Academic Texts. Available from: <https://nrat.ukrintei.ua/pro-nrat/polozhennya>
2. Registry of Open Access Repositories. School of Electronics and Computer Science at the University of Southampton. Available from: <http://www.opendoar.org>
3. The Directory of Open Access Repositories — Open DOAR [online] site /University of Nottingham. Available from: <http://www.opendoar.org>
4. **Ostanina N, Vlodek O, Briazkalo V, Cheremenko A.** Information technologies in the scientific and practical activities of the O.M. Marzeev Institute of Public Health. Pages of history. *Hihiiena naselenykh mist. Zbirnyk naukovykh prats [Hygiene of populated areas. Collection of Scientific Papers]*. 2018.(68):219–32. doi: 10.32402/hygiene2018.68.219 (Ukrainian).

SOURCES OF FUNDING

The research was carried out without external financial support. The authors did not obtain grants or funding from any institutions or companies.

CONFLICT OF INTEREST

The authors declare the absence of a conflict of interest.

APPLICATION OF GENERATIVE ARTIFICIAL INTELLIGENCE

No generative artificial intelligence was employed in the writing of this article.

INFORMATION ABOUT THE AUTHORS AND THEIR CONTRIBUTION

VLODEK Oлександр: conceptualization, data curation, methodology, formal analysis, writing — original draft preparation. ORCID 0009-0009-5180-589X.

OSTANINA Natalia: project administration. ORCID 0000-0002-6459-7219.

MARKEYVICH Gennadii: data curation, methodology. ORCID 0009-0003-4271-0940

BRIAZKALO Vadym: conceptualization, methodology, resources. ORCID 0000-0001-7916-1285.

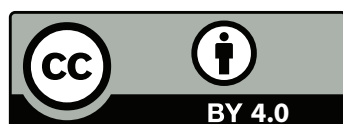
CHEREMENKO Anatolii: software. ORCID 0009-0002-2124-0276.

DIDENKO Iryna: writing — review and editing.

ВЛОДЕК Олександр: 02094, м. Київ, вул. Гетьмана Павла Полуботка, 50. Тел. +38 050 297 7850; e-mail: a.b.vlodek@gmail.com

VLODEK Oлександр: 50 Getmana Pavla Polubotka str., Kyiv, 02094, Ukraine. Phone: +38 050 297 7850; e-mail: a.b.vlodek@gmail.com

Отримано 21.11.2025
Переглянуто 12.01.2026
Схвалено до публікації 19.03.2026

Received 21.11.2025
Revised 12.01.2026
Approved for publication 19.03.2026